

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.10.41](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.41)

УДК 330.35 (477+100)

О. П. Хаєцька,
к. е. н., доцент кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-0262-1455

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Olga Khaietska
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Economics Department, Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsia)

FEATURES OF ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE AND THE WORLD

У статті розглянуто особливості економічного зростання в різних країнах світу, фактори, що визначають динаміку економічного зростання та основні показники, які відображають економічну ситуацію в Україні та інших країнах світу в сучасних умовах.

Наведено динаміку темпів приросту реального ВВП та прогнозований рівень темпів зростання найбільших економік світу за даними World Bank (WB), International Monetary Fund (IMF), Oxford Economic Forecasting, Визначено лідерів та аутсайдерів щодо темпів зростання найбільших економік світу та основні причини, які сприяють та сповільнюють темпи економічного зростання у світі.

Окремо визначено чинники, що стримують вітчизняний розвиток і відповідно економічне зростання в Україні. Запропоновано шляхи досягнення більш високих та стійких темпів економічного зростання у світі та Україні.

The article deals with the concept of economic growth as one of the most important macroeconomic problems, especially economic growth in different countries of the world. It is noted that economic growth is the main indicator that characterizes the economic development of any country in the scale of all social production, represented by the increase in the annual volume of production of goods and services. The factors that determine the dynamics of economic growth (factors of demand, supply, and dispensation) and the main indicators that reflect the economic situation in Ukraine and other countries of the world in the current conditions are distinguished.

The economy of most countries in the world annually grows by only a few percent, which is enough for developed countries. The article describes the dynamics of real GDP growth and the projected level in some of the world. Leaders and outsiders of economic growth are determined. It provides statistics on the growth rates of the largest economies of the world and Ukraine, including the World Bank (WB), International Monetary Fund (IMF), Oxford Economic Forecasting, which analyzes and identifies the main causes contributing to and slowing economic growth. Factors that impede domestic development and, accordingly, economic growth in Ukraine, have been identified separately. We propose ways to achieve higher and more sustainable growth rates in the world and Ukraine and to do everything to make economic growth faster, longer lasting and inclusive.

Economic growth depends on progress in implementing reforms, stimulating and ramping up investments, finding new sources of growth, external financing, the pace of renewing the structure of the national economy, taking into account the consequences of technological progress, enhancing logistics processes and international relations and other factors, improving which countries will develop at a rapid pace and grow economically.

Qualitative improvement in living standards, which is the ultimate goal of transformation, structural modernization of the economy, tangible improvement in business conditions, which serves as an impulse for industrial development are important for dynamic and effective growth.

Ключові слова: економічне зростання, ВВП, темп зростання, економічний розвиток.

Key words: economic growth, GDP, growth rate, economic development.

Постановка проблеми. Економічне зростання це одна з найважливіших макроекономічних проблем, яка досліджується усіма країнами, що намагаються досягти більш високих економічних результатів. Економічне зростання це основний показник, який характеризує економічний розвиток будь-якої країни, у масштабі всього суспільного виробництва, що представлене збільшенням річного обсягу виробництва товарів і послуг. Під економічним зростанням розуміють такий розвиток, при якому збільшується реальний національний дохід (ВНП, ВВП, НД) порівняно з тим як збільшується чисельність населення та підвищується рівень життя в країні [1, с. 470].

Основна проблема людства полягає в тому, що потреби суспільства мають зростаючий характер, а ресурси для їх задоволення є вичерпними. Задоволення нагальних потреб і поява нових диктує необхідність повторення виробництва, його нарощування й удосконалення. Економічне зростання розглядається макроекономічною наукою як складова частина, що характеризує економічний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню показників економічного зростання присвячували свої праці зарубіжні науковці: А. Сміт, В. Естерлі, А. Дарешвар, Р. Лукас, Р. Нельсон, П. Ромер, Е. Фелпс, С. Кузнець та вітчизняні вчені: А. Гальчинський, Я. Жаліло, В. Гейць, І. Радіонова.

Цілі статті. Дослідити стан економічного зростання в Україні та в різних країнах світу, фактори, що визначають його динаміку. Визначити основні пріоритетні напрями, які сприятимуть подальшому економічному зростанню в нашій країні та інших країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічне зростання має більше значення, ніж економічна стабільність та економічний розвиток. Це пояснюється тим, що за допомогою процесів, які підвищують рівень виробництва можна вирішити багато соціально-економічних проблем як у межах держави, так і на міжнародному рівні. Економіки усіх країн пов'язані між собою, економічні потрясіння в одній можуть викликати проблеми в іншій, а країни, економіки яких розвиваються більш інтенсивно, допомагають економічному розвитку інших [2].

Економічне зростання відображає збільшення обсягів товарів і послуг, виготовлених за певний проміжок часу, як правило один рік. На це впливає ряд чинників, найважливішими з яких є чинники попиту, пропозиції, розподілу.

До факторів пропозиції належать: кількість та якість природних ресурсів, кількість та якість трудових ресурсів, обсяг капіталу країни, технологія. Перелічені фактори визначають можливості фізичного збільшення обсягу продукції, завдяки більшій кількості та якості ресурсів, застосування ефективних технологій, що сприятимуть збільшенню виробництва обсягів готової продукції та скороченню терміну її виготовлення.

До факторів попиту належить: сприятливе макроекономічне середовище, високий рівень сукупних витрат за повного використання наявних ресурсів (податкові, процентні ставки, низький рівень завантаження виробничих потужностей та ін.).

До чинників розподілу відносять: розподіл природних, трудових і фінансових ресурсів країни, який організовується таким чином, що сприяє вдосконаленню виробництва, приросту продукції, поліпшенню її якості.

Перелічені фактори взаємопов'язані одні з одними та впливають на економічне зростання, наприклад, якщо трудові ресурси не будуть повністю використовуватись, то це впливатиме на уповільнення нагромадження капітальних ресурсів, а низький рівень нововведень та залучення інвестицій – на збільшення безробіття [3].

Крім перелічених факторів, існують чинники що також здійснюють вплив на економічне зростання: соціальні, інституційні, політичні, культурні, проте фактори попиту, пропозиції та розподілу являються ключовими. Водночас збільшення обсягів виробництва в державі (економічне зростання) досягається завдяки збільшенню кількості факторів виробництва та підвищенню ефективності їх використання. Зважаючи на данні чинники розрізняють екстенсивний та інтенсивний типи економічного зростання. Перший відбувається завдяки нарощуванню виробництва товарів та послуг на основі збільшення кількості факторів відносно технологій,

другий – збільшення виробництва відбувається на основі ефективності використання ресурсів, продуктивність праці підвищується.

Економічне зростання вимірюється за допомогою таких показників:

- збільшення реального ВВП (ЧНП, НД) в абсолютних вибірниках за певний період часу;
- збільшення реального ВВП (ЧНП, НД) на душу населення;
- збільшення за певний період часу реального ВВП (ЧНП, НД) в розрахунку на одного зайнятого [1, с. 471].

Економіка більшості країн світу щорічно зростає лише на кілька процентів, цього цілком достатньо для розвинутих країн. Динаміку темпів приросту реального ВВП та прогнозований рівень у деяких світу представлено у табл. 1.

Таблиця 1.
Темпи зростання ВВП деяких країн світу (у мільярдах 2010 доларів) [4]

Країни	2010	2015	2016	2017	2018	2019**
<i>Світ</i>	4,29	2,81	2,42	3,10	3,17	3,08
Канада	3,08	1,00	1,41	3,05	2,10	1,90
США	2,53	2,86	1,49	2,27	3,05	2,86
<i>Європа</i>	2,09	2,27	1,93	2,38	2,14	1,87
<i>Європейський Союз 28</i>	2,10	2,32	1,96	2,44	2,13	1,87
Франція	1,97	1,07	1,19	1,82	1,70	1,61
Германія	4,08	1,74	1,94	2,22	2,17	2,00
Греція	-5,48	-0,29	-0,24	1,35	1,79	2,34
Болгарія	1,32	3,62	3,94	3,56	3,35	2,97
Естонія	2,26	1,67	2,06	4,85	3,52	3,53
Польща	3,61	3,84	2,86	4,55	4,60	3,25
Росія	4,50	-2,83	-0,22	1,55	1,70	1,80
Україна	4,20	-9,77	2,31	2,50	3,20	3,26
Білорусь	7,79	-3,83	-2,53	2,42	2,05	1,38
Грузія	6,25	2,88	2,85	4,99	4,77	4,16
Молдавія	7,10	-0,40	4,50	4,50	3,90	4,40
Китай	10,64	6,90	6,70	6,90	6,60	6,40
Японія	4,19	1,35	0,94	1,71	1,07	1,02
Бангладеш	5,57	6,55	7,11	7,28	7,10	7,19
Індія	10,26	8,15	7,11	6,62	7,25	7,50

* Джерело: USDA з посиланням на World Bank, IMF, IHS, Oxford Economic Forecasting

** Прогнозований рівень

Як видно з табл. 1 темпи зростання ВВП в представлених країнах світу мають зростаючий характер. В цілому у світі темп зростання прогнозується 3,08 % у 2019 році, тоді як у 2010 – 4,29 %, (United States Department of Agriculture Economic Research Service). Значний приріст ВВП спостерігається у країнах Азії та Африки.

Щодо України то незважаючи на те що протягом 2014-2016 рр. спостерігалось значне падіння обсягів випущеної продукції та зменшення ВВП, то уже у 2016-2018 рр. показники темпів зростання ВВП становили більше 2 %. Прогнозовані показники у 2019 році – 3,6 %.

Лідерами економічного зростання у світі у 2018-2019 рр. були: Сирія, Бангладеш, Бутан, Індія, Руанда. Хоча не завжди високі показники зростання в країні свідчать про стабільну економічну ситуацію, наприклад, лідерство Сирії в списку країн пов'язано з ефективним керівництвом і певним контролем в країні, але при цьому сирійці не стали багатшими, високі показники 2019 року свідчать про глибокий занепад країни в попередні роки.

Шість держав світу у 2019 році матимуть падіння ВВП, а не зростання: Венесуела, Ємен, Іран, Екваторіальна Гвінея, Аргентина та Нікарагуа. Експерти The Economist прогнозують для Венесуели падіння у 5,7% - найбільше зниження у світі [4, 5, 6].

За даними World Bank (WB), International Monetary Fund (IMF), Oxford Economic Forecasting [6] у перспективі наступних 10 років темпи зростання світової економіки будуть стабільні (на рівні 3% на рік). У табл. 2 представлено прогноз темпів зростання найбільших економік світу в тому числі й України до 2030 року.

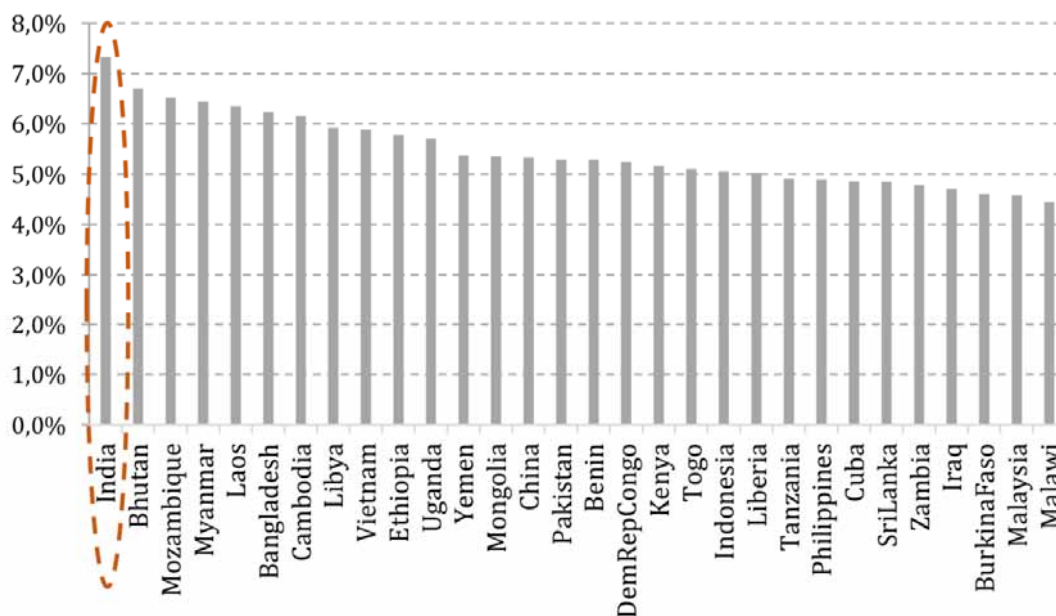
Таблиця 2.
Прогноз темпів зростання економік світу [5]

Країни з розвинутою економікою	2018-2020	2021-2025	2026-2030
США	2,2 %	2,1 %	2,1 %
Велика Британія	1,6 %	1,7 %	1,8 %
Єврозона	1,7 %	1,2 %	1,1 %
Франція	1,6 %	1,3 %	1,2 %
Німеччина	1,6 %	1,1 %	1,0 %
Японія	1,1 %	0,8 %	0,9 %
Індія	7,8 %	7,6 %	6,8 %
Китай	6,1 %	5,4 %	5,0 %
Індонезія	5,2 %	5,0 %	5,0 %
Україна	2,7 %	3,4 %	3,4 %

* Джерело: USDA з посиланням на World Bank, IMF, IHS, Oxford Economic Forecasting

За даними USDA, країни, що розвиваються, у перспективі (10-15 років) скорочуватимуть відставання від розвинених, нарощуючи питому вагу у світовому ВВП до 50% (2030 р.). Країни, що розвиваються є рушієм зростання світової економіки та споживчого попиту у світі. За оцінками аналітиків в останній час WB і IMF найшвидше зростає економіка Індії. Українська продукція освоює нові ринки збуту готової продукції, тому її вітчизняна економіка має зростаючий характер.

Країни-лідери за темпами приросту ВВП представлено на рис.1 (прогноз USDA)

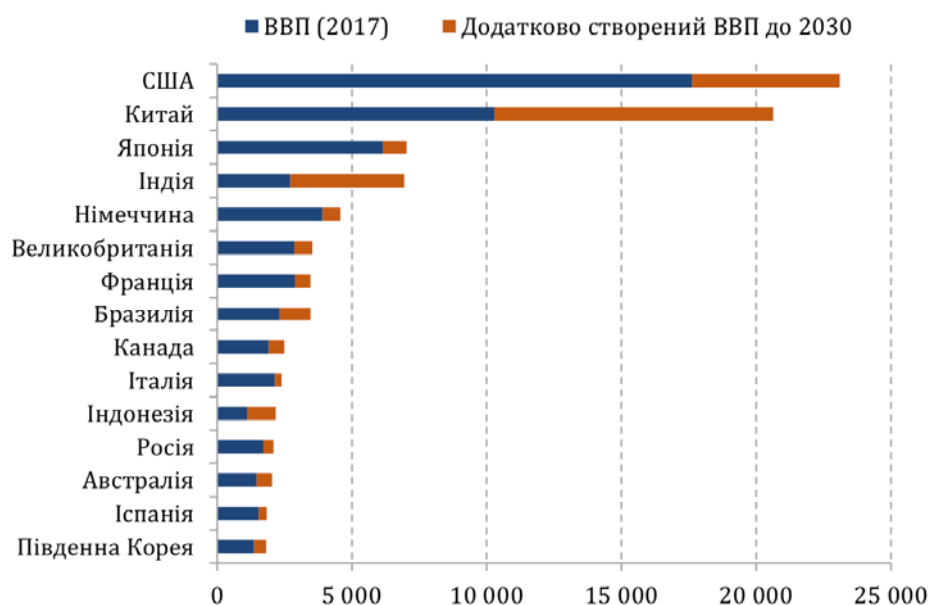

Рис. 1. ТОП-30 країн-лідерів за темпами приросту реального ВВП в 2019-2030 рр. [4, 5]

Джерело: USDA з посиланням на World Bank, IMF, IHS, Oxford Economic Forecasting

З рис. 1 видно, що прогнозується що до 2030 року високих темпів приросту реального ВВП досягнуть Індія, Бутан, Мозамбик та інші країни, що до цього часу не характеризувались як країни з високим темпами зростання, це свідчить про ефективну державну політику відповідних країн та застосування набору факторів, які посилюють процес економічного зростання.

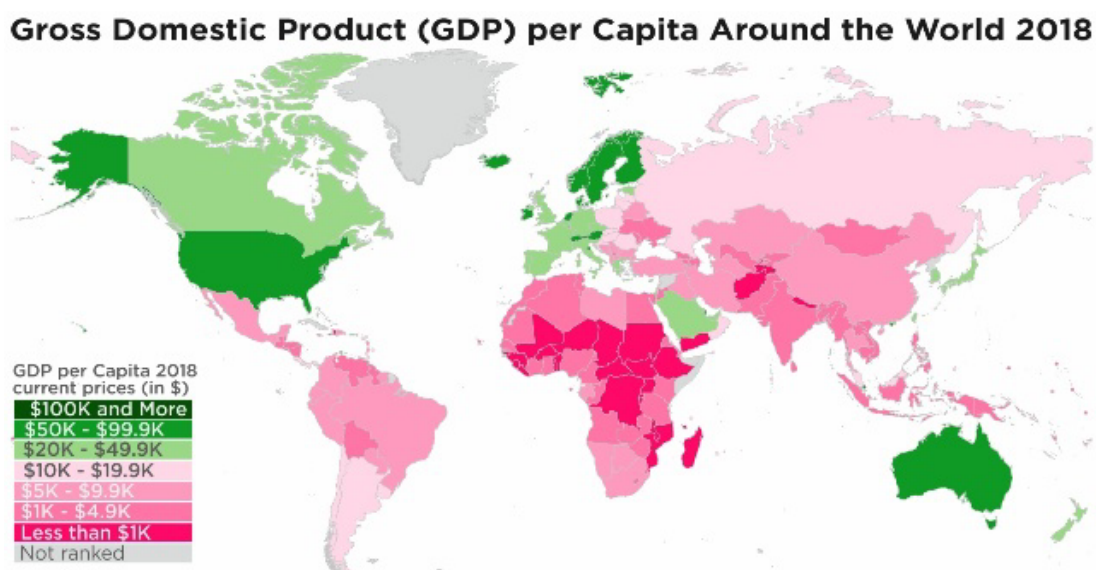
За оцінками WB і IMF, до 2030 року перелік найбільших економік світу істотно не зміниться. Лідерство належатиме країнам, які виграють світову конкуренцію в технологіях та інноваціях, дослідженнях. Рейтинг країн за обсягом реального ВВП (прогноз 2030 р.) зображено на рис. 2.

Рис. 2. Прогнозовані країни-лідери за обсягом реального ВВП у 2030 році [4, 5]
Джерело: USDA з посиланням на World Bank World, IMF, IHS and OEF

За обсягом реального ВВП у 2018 року (сталі ціни 2010 року) найбільшою економікою у світі є США. Згідно з оцінками USDA, Штати збережуть лідерство до 2030 року. Однак розрив між США і Китаєм скоротиться до мінімуму. Індія витіснить Німеччину з четвірки лідерів, а Індонезія наздожене Росію. Сформується нова десятка найбільших економік, яку залишать Франція, Італія, Канада й Велика Британія. З'являться нові країни – Єгипет, Індонезія, Туреччина.

На рис. 3 зображено ВВП усіх країн на одній карті в розрахунку на душу населення, карта створена з урахуванням даних МВФ за 2018 рік.

Рис. 3. ВВП на душу населення в країнах світу, 2018 рік [6]

ВВП на душу населення є ключовим показником для розуміння рівня економіки країни. На рис. 3 темнішим кольором відмічено найбагатші країни з рівнем ВВП на душу населення понад 100 000 дол, а світлішим – найбідніші з рівнем менше 1000 дол. Світло-сірий колір вказує на те, що дані відсутні.

Економічне зростання України у 2018 році становило 3,3 %, у 2019 році зростання реального внутрішнього валового продукту України дещо уповільнилося у порівнянні з минулим роком. Показники 2018 року досягнуто завдяки: ефективній роботі аграрної галузі (ранні збори, висока урожайність); зростанню роздрібного товарообігу; покращенню виробництва у аграрній, металургійної та інших галузях; підвищенню внутрішнього споживання; збільшенню переказів заробітчан з-за кордону; деякому підвищенню зарплат та пенсій. У той же час, спостерігаються і негативні тенденції: скорочення інвестицій як внутрішніх так і зовнішніх, затримки реалізації структурних реформ та виконання програми МВФ, потреба у зовнішньому фінансуванні [7]. У 2019 році застосовувалась жорстка монетарна політика, яка мала привести до зниження

інфляції та впроваджувалась стримана фіскальна політика, яка передбачала погашення значних обсягів державного боргу.

Незважаючи на досить стабільні темпи економічної зростання в Україні є ряд проблем, які стримують вітчизняний розвиток і економічне зростання: нестабільний інноваційний клімат, недостатні витрати на дослідження та розробку у різних галузях, не завжди професійна кадрова політика та ін. [9]. Україна потребує значних фінансових ресурсів для погашення державного боргу та реалізації реформ, що сприятимуть покращенню макроекономічної ситуації в країні.

Головна проблема України у майбутньому полягатиме не в тому, щоб досягти високого зростання протягом наступних років, а в тому, щоб економічне зростання було тривалим, швидшим і інклюзивним.

Пріоритетними напрямками для прискорення економічного зростання в Україні є:

- збереження макроекономічної стабільності;
- відшукування нових джерел зростання;
- стимулювання та нарощування інвестицій;
- впровадження важливих реформ для підвищення продуктивності;
- індустріалізація економіки;
- оновлення структури національного господарства;
- врахування наслідків технологічного прогресу;
- запровадження антикорупційних реформ;
- ефективна діяльність держави щодо обороноздатності країни;
- управління та нагляд у фінансовому секторі;
- збереження частки стратегічно важливих підприємств;
- завершення реформи стосовно створення ринку землі;
- посилення логістичних процесів та міжнародних зв'язків та інші.

Реформи симулюватимуть розвиток вітчизняної економіки та здатні пришвидшувати темпи економічного зростання щороку. Варто впроваджувати програми з розвитку регіонів з визначенням пріоритетних галузей і підприємств, забезпечувати економічну та соціальну інфраструктуру, сприяти інвестуванню, знаходити шляхи здешевлення вартості енергоресурсів, транспортних, комунікаційних послуг, збільшувати інвестування малого бізнесу, створювати центри з інформаційної, фінансової підтримки введення бізнесу, які б надавали інформацію з питань законодавства щодо врегулювання підприємницької діяльності, про державні та приватні іноземні програми економічного сприяння, про можливості отримання грантів і т.д. [10].

Економічне зростання в країні досягається шляхом залучення більш кваліфікованих фінансових менеджерів, які здатні прорахувати ефективність інвестиційного проекту, термін його окупності. Інвестиційна політика є пріоритетним завданням економічної політики держави на шляху до перетворення короткотермінового зростання на позитивну тенденцію економічного оздоровлення держави.

Організація Об'єднаних Націй пропонує Україні для досягнення сталого економічного зростання зосередитись на таких сферах:

- удосконалення законодавчого поля для сталого розвитку підприємств, особливо малих та середніх;
- сприяння зайнятості шляхом інтенсифікації інвестицій і рівного доступу до підприємництва та працевлаштування для жінок і чоловіків;
- удосконалення схем фінансування для підтримки розвитку сільського господарства і бізнесу в сільській місцевості;
- забезпечення сталого та інклюзивного економічного розвитку, що враховує екологічні вимоги [11].

Також перспектива економічного зростання в Україні залежить від темпів впровадження реформ та досягнення домовленостей з МВФ. Невиконання умов програми співпраці призведуть до порушення макроекономічної рівноваги, скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту, втрати довіри інвесторів.

Висновки. Економічне зростання залежить від технічного прогресу, впровадження реформ та зовнішнього фінансування. Для стабілізації економічного зростання в країні необхідно впроваджувати реформи у різних сферах (державного управління, освіти, охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, житлово-комунальних господарства та інших), розвивати конкурентоспроможну систему логістики, збільшувати експорт та сприяти інтеграції країни в глобальну економіку

Покращення рівня життя населення є кінцевою метою трансформацій модернізації економіки, важливим базисом для динамічного та інклюзивного зростання. Для покращення економічного зростання в Україні, поліпшення умов ведення умов бізнесу потрібно:

- створити сприятливе середовище для розвитку та ведення бізнесу в Україні;
- створити сприятливі умови для підприємств аграрного сектору;
- сприяти розвитку вітчизняної промисловості
- зробити ринок максимально чесним та прозорим;
- стимулюючи використання інновацій та технологій;
- створивши умови для досягнення Україною енергетичної незалежності;
- надавати державну підтримку виробникам;

– поліпшувати інфраструктуру [12].

Виконання усіх цих та інших нагальних завдань призведе до покращення в українській економіці, модернізації виробництва, прискорить залучення інвестицій, призведе до створення нових робочих місць та відкриє нові можливості для вітчизняної економіки та позитивно вплине на якість життя кожного мешканця країни.

Література.

1. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник для студентів екон. спец. зал. освіти: у 2 ч. / С.Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна та ін.; За заг. ред. С. Будаговської. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2007. 517с.
2. 5 найкращих та 5 найгірших економік 2019 року URL: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/najkraschi-ekonomiki-2019-1914/>
3. Економічна теорія [Текст] : Курс лекцій / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича ; відп. ред. І. Ф. Комарницький. Чернівці : Рута, 2006. 334 с.
4. United States Department of Agriculture Economic Research Service URL: <https://www.ers.usda.gov/data-products/international-macroeconomic-data-set.aspx>
5. Прогноз розвитку світової економіки до 2030 року URL: <https://strategy.uifuture.org/prognoz-rozvitku-sv%D1%96tovoie-ekonom%D1%96ki-do-2030e.html>
6. ВВП усіх країн на одній карті URL: <https://landlord.ua/news/vvp-usikh-krain-na-odnii-karti-infohrafika/>
7. Прискорення зростання економіки України URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glava-soveta-nbu-nazval-prichiny-uskoreniya-1566286118.html>
8. PwC Україна: Економічний прогноз «Світ у 2050 році». URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/press-room/2015/the-world-in-2050.html>
9. World Economic Situation and Prospects 2018. The United Nations World Tourism Organization (UNWTO) also contributed to the report. URL: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/WESP2018_Full_Web-1.pdf
10. Сучасний стан економічної сфери в Україні URL: <https://uamodna.com/articles/suchasnyy-stan-ekonomichnoyi-sfery-v-ukrayini/>
11. Економічне зростання залежить від прогресу у впровадженні реформ та зовнішнього фінансування / Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2018/10/04/ukraine-economic-update-october-2018>.
12. Економічне зростання. Урядовий портал URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya>.

References.

1. Budahovska, S. Kiliievych, O. and Lunina, I. (2007), *Mikroekonomika i makroekonomika* [Microeconomics and macroeconomics], Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», Kyiv, Ukraine.
2. BusinessViews (2019), “The 5 best and 5 worst economies in 2019”, available at: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/najkraschi-ekonomiki-2019-1914/> (Accessed 20 September 2019).
3. Komarnytskyi, I. F. (2006), *Ekonomichna teoriia : Kurs lektsii [Economic Theory: Lecture Course]*, Chernivetskyi natsionalnyi un-t im. Yurii Fedkovycha, Ruta, Chernivtsi, Ukraine.
4. United States Department of Agriculture Economic Research Service (2019), available at: <https://www.ers.usda.gov/data-products/international-macroeconomic-data-set.aspx> (Accessed 20 September 2019).
5. Ukrains'kyj instytut majbutn'oho (2018), “Forecast of development of the world economy till 2030”, available at: <https://strategy.uifuture.org/prognoz-rozvitku-sv%D1%96tovoie-ekonom%D1%96ki-do-2030e.html> (Accessed 20 September 2019).
6. Landlord (2018), “GDP of all countries on one map”, available at: <https://landlord.ua/news/vvp-usikh-krain-na-odnii-karti-infohrafika/> (Accessed 20 September 2019).
7. Accelerating growth of the Ukrainian economy (2019), available at: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glava-soveta-nbu-nazval-prichiny-uskoreniya-1566286118.html> (Accessed 20 September 2019).
8. Marketer (2018), Financial whales: 10 countries that affect the planet's economy in 2018, available at: <https://marketer.ua/ua/world-economy-2018/> (Accessed 20 September 2019).
9. The United Nations World Tourism Organization (UNWTO) (2018), “World Economic Situation and Prospects 2018”, available at: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/WESP2018_Full_Web-1.pdf (Accessed 20 September 2019).
10. Kondratenko, M. (2018), “The current state of the economic sphere in Ukraine”, available at: <https://uamodna.com/articles/suchasnyy-stan-ekonomichnoyi-sfery-v-ukrayini/> (Accessed 20 September 2019).
11. The World Bank (2018), “Economic growth depends on progress in reform and external financing”, available at: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2018/10/04/ukraine-economic-update-october-2018> (Accessed 20 September 2019).
12. Government Portal (2018), “Economic Growth”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya> (Accessed 20 September 2019).